

PARTER**Kärande**

Diskrimineringsombudsmannen
Box 4057
169 04 Solna

Ombud: Processförarna Björn Bräutigam och Sofie Haggård Larsson
Adress som ovan

Svarande

Staten genom Försvarmakten
107 85 Stockholm

Ombud: Försvarsjuristerna Anna Nyström och Johanna Nilsson
Adress som ovan

DOMSLUT

1. Staten genom Försvarmakten ska till **A/A** betala 45 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 22 december 2022 till dess betalning sker.

2. Staten genom Försvarmakten ska ersätta Diskrimineringsombudsmannen för dess rättegångskostnad med 808 015 kr, varav 683 876 kr avser ombudsarvode, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.

BAKGRUND

A/A är diagnosticerad med och har funktionsnedsättningen Aspergers syndrom.

A/A ansökte den 10 juni 2021 om att få genomgå antagningsprövning för grundläggande militärutbildning (MGU) med värnplikt. Försvarsmakten avskrev **A/A** ansökan den 11 juni 2021 med motiveringen att **A/A** har en diagnos som inte är förenlig med antagning till MGU med värnplikt samt att det heller inte fanns stöd att acceptera någon ”friande” utredning. Diskrimineringsombudsmannen (DO) för **A/A** talan i målet.

Frågan i målet är om Staten genom Försvarsmakten (Försvarsmakten) i strid med 2 kap. 15 § jämfört med 1 kap. 4 § diskrimineringslagen (2008:567) har missgynnat **A/A** genom att behandla honom sämre än hur andra sökande till antagningsprövning för MGU med värnplikt behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har haft samband med **A/A** funktionsnedsättning Aspergers syndrom och om **A/A** därigenom är berättigad till diskrimineringsersättning.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

DO har yrkat att Försvarsmakten ska förpliktas att till **A/A** utge diskrimineringsersättning med 45 000 kr.

På beloppet yrkas ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för delgivning av stämning, dvs. den 22 december 2022, till dess full betalning sker.

Försvarsmakten har bestritt yrkandet i dess helhet. Försvarsmakten har vitsordat ett belopp om 10 000 kr som skäligt i och för sig. Försvarsmakten har även vitsordat sättet att beräkna räntan som skäligt i och för sig.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

GRUNDER**DO**

Försvarsmakten har missgynnat A/A genom att behandla honom sämre än hur andra sökande till antagningsprövning för MGU med värnplikt har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation. Missgynnandet har haft samband med A/A funktionsnedsättning Aspergers syndrom.

Missgynnandet har skett genom att Försvarsmakten den 11 juni 2021 har avskrivit A/A ansökan till antagningsprövning för MGU med värnplikt med hänvisning till att han har en diagnos som inte är förenlig med antagning till MGU med värnplikt samt att det inte finns stöd för att acceptera någon ”friande” utredning. Försvarsmakten har därvid avslagit ansökan på schablonmässiga grunder, utan att göra någon individuell prövning eller bedömning av A/A faktiska funktionsförmåga och lämplighet för MGU med värnplikt. Detta har skett trots att Aspergers syndrom inte i samtliga fall är liktydigt med en avsaknad av en för MGU med värnplikt nödvändig egenskap eller förmåga som uppställs som krav på samtliga sökande.

Hanteringen av A/A ansökan skiljer sig åt från hur Försvarsmakten behandlar andra sökande till MGU med värnplikt som får en individuell prövning/bedömning av sina faktiska förutsättningar. Dessa personer kan antingen vara en person som

- inte har Aspergers syndrom,
- i och för sig har Aspergers syndrom men ännu inte har diagnostiserats för det,
- i och för sig har Aspergers syndrom men har underlåtit att ange det, eller
- har en annan psykisk funktionsnedsättning, som enligt Försvarsmaktens Medicinska Bedömningsgrunder 2019 (FM MBG 2019) kan få en individuell prövning av sina förutsättningar för MGU med värnplikt.

Eftersom det krävts en individuell prövning/bedömning för att avgöra A/A lämplighet för MGU med värnplikt har Försvarsmaktens schabloniserade hantering av

hans ansökan utgjort direkt diskriminering. Försvarmakten är därför skyldig att utge diskrimineringsersättning till **A/A**

Försvarmakten

Försvarmakten bestrider att **A/A** har utsatts för diskriminering när han efter egen ansökan (antagningsprövning) om att få genomgå MGU med värnplikt inte mottog prövningsunderlag eller kallades till fortsatt prövning.

A/A har inte blivit missgynnad. Han är inte heller i en jämförbar situation med de personer som DO gör gällande. **A/A** har fått en individuell prövning av sina förutsättningar att fullgöra värnplikt. Plikt- och prövningsverket (PPV) har haft ett omfattande underlag gällande **A/A**. Beslutet grundades på omständigheten att **A/A** har ett hälsotillstånd som inte är förenligt med kraven för antagande till MGU med värnplikt. Vid den individuella prövningen, som genomförs i enlighet med bestämmelserna i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt (pliktlagen), har Försvarmakten utgått från tjänstbarhetsgraderingen av hälsotillstånd i Försvarmaktens medicinska bedömningsgrunder (FM MBG) och författningsenligt uppställda krav samt den civila hälso- och sjukvårdens bedömning, dvs. att **A/A** är diagnosticerad med Aspergers syndrom. Enligt FM MBG innebär Aspergers syndrom/autism tjänstbarhet 0. Uppgifterna i ärendet har varit tillräckliga för att göra en bedömning av **A/A** individuella förutsättningar att fullgöra värnplikt med krigstjänstgöring.

Försvarmakten bestrider därför att Försvarmakten är skyldig att utge diskrimineringsersättning till **A/A**

UTVECKLING AV TALAN

DO

A/A har missgynnats i en jämförbar situation

A/A har inte fått en individuell prövning

Missgynnandet består i att Försvarsmakten har avslagit **A/A** ansökan på schablonmässiga grunder, utan att göra någon individuell prövning eller bedömning av hans faktiska funktionsförmåga och lämplighet för MGU med värnplikt. Att Försvarsmakten avskrev ansökan med enda motiveringen att **A/A** har en diagnos som är oförenlig med Försvarsmaktens medicinska bedömningsgrunder för antagning till MGU med värnplikt, och att det inte finns något stöd för en ”friande” utredning, innebär per se att det inte har gjorts någon individuell prövning eller bedömning.

Även om **A/A** vid en individuell prövning eller bedömning inte skulle ha valts ut för att göra MGU med värnplikt har den schabloniserade urvalsmetoden inneburit att han har missgynnats i en jämförbar situation. Detta eftersom han varken har fått – eller ens kunnat få – samma möjlighet som andra sökande att bli prövad/bedömd utifrån sina individuella förutsättningar. Missgynnandet består alltså i att **A/A** ansökan har avskrivits genom en schabloniserad urvalsmetod, utan någon möjlighet till en individuell prövning eller bedömning av hans faktiska funktionsförmåga. Förutom att han inte blivit bedömd på samma villkor som övriga sökande, har han gått miste om att bli antagen till utbildningen och i förlängningen blivit utestängd från en del av den statliga arbetsmarknaden.

MGU med värnplikt är en utbildning som även har ett värde civilt. Det är dessutom en förutsättning för att kunna anställas inom Försvarsmakten inom en militär befattning. Även om MGU med värnplikt är en plikt är det därmed även en fördel för den enskilde. Att få en frivillig ansökan avskriven av ett skäl som har samband med en diskrimineringsgrund är således en negativ effekt som utgör ett missgynnande.

Personer i en jämförbar situation

De personer som är i en jämförbar situation med [A/A] är alla sökande som får en individuell prövning/bedömning av sina förutsättningar för MGU med värnplikt.

Försvarsmakten har grundat sitt beslut på en tillämpning av FM MBG 2019. Enligt dessa ska en tidigare diagnos på Aspergers syndrom per se anses oförenlig med antagning till MGU med värnplikt. Personer som en gång har fått denna diagnos åsätts därför diagnosgrad 0 ("ej tjänstbar") per automatik, oberoende av om diagnosen i det enskilda fallet medför några symptom av betydelse för den faktiska lämpligheten eller förmågan att reagera och fungera under krigs- och krigsliknande förhållanden. Detta skiljer sig från hur Försvarsmakten behandlar såväl sökande utan en (känd) Aspergerdiagnos som sökande med andra funktionsnedsättningar, såsom exempelvis sökande med förstämningssyndrom (F30, F32), anpassningsstörning (F43.2), "Övriga" störningar av psykisk utveckling (F80-F89) och hyperaktivitetsstörningar (F90). Detta eftersom dessa personer inte åsätts diagnosgrad 0 per automatik utan får en individuell prövning/bedömning av sina förutsättningar för MGU med värnplikt.

För att använda en diagnos som ett uteslutningskriterium på ansökningsstadiet krävs att diagnosen i samtliga fall är liktydig med avsaknaden av en egenskap/förmåga som krävs för att ha förutsättningar att skrivas in enligt 3 kap. 1 § pliktlagen. Så är inte fallet med Aspergers syndrom. Diagnosens variationer på individuell nivå är tvärtom så stora att det inte går att fastställa att alla individer med Aspergers syndrom saknar en för MGU med värnplikt nödvändig egenskap eller förmåga som uppställs som krav på samtliga rekryter/sökande till MGU med värnplikt. Med mindre än att Försvarsmakten kan visa att så är fallet, är förfarandet således liktydigt med direkt diskriminering.

Orsakssamband

Missgynnandet har haft samband med [A/A] funktionsnedsättning Aspergers syndrom. Något annat skäl än [A/A] diagnos har inte heller angetts i avskrivningsbeslutet. Eftersom det är fråga om ett förvaltningsbeslut kan några andra skäl inte läsas in i efterhand.

Att A/A diagnos var "aktuell" vid ansökningstillfället hade inte någon betydelse för beslutet att avskriva hans ansökan. Resultatet hade blivit detsamma om diagnosen hade varit "avskriven" eftersom Försvarmakten inte accepterar någon "friande" utredning. Beslutet togs på schablonmässiga grunder, utan någon hänsyn till om diagnosen i A/A fall medför några symptom av betydelse för hans faktiska funktionsförmåga. Oberoende av vilket underlag om A/A som PPV hade tillgång till skulle ansökan ha avskrivits på grund av diagnosen ändå.

När det gäller det underlag som Försvarmakten påstår att PPV haft om A/A vitsordas det att A/A har skickat ett (1) personligt brev i slutet av februari 2019 där han uppgett att han har en aspergersdiagnos som förklaring till att han vid den tidpunkten uppbar aktivitetsersättning. Ett avslagsbeslut meddelades den 7 mars 2019 där Försvarmakten, med hänvisning till FM MBG, angav att personer med aktuell diagnos inte är aktuella för provning till grundutbildning. Som avslutning angavs att en psykolog hade deltagit i beredningen av ärendet.

A/A uppbar inte aktivitetsersättning vid den tidpunkt som är aktuell i målet. Uppgiften om aktivitetsersättning har inte heller angetts som ett skäl i avskrivningsbeslutet. Även om A/A hade uppburit sådan ersättning hindrar det inte ett orsakssamband eftersom diagnosen var (det enda) skälet till att ansökan avskrevs, liksom att diagnosen var det bakomliggande skälet till att A/A hade uppburit sådan ersättning tidigare.

Diskrimineringsersättningens storlek

Vid bedömningen av ersättningens storlek ska det särskilt beaktas (1) att det har varit fråga om direkt diskriminering, (2) att en genomförd MGU med värnplikt utgör en förutsättning för anställning i en militär befattning inom Försvarmakten och att missgynnandet i förlängningen innebär att A/A uteslutits från en del av den statliga arbetsmarknaden, (3) att diskrimineringen har skett systematiskt och (4) att

staten har ett särskilt ansvar, enligt såväl nationell som internationell rätt, att motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Försvarsmakten

A/A har inte missgynnats i en jämförbar situation

MGU med värnplikt är en plikt för den enskilde

Försvarsmaktens uppgift är att skydda Sverige mot väpnat angrepp, oavsett vilken situation landet befinner sig i. En avgörande faktor för Försvarsmaktens förmåga att kunna försvara Sverige är att krigsförbanden är bemannade. Militära befattningar bemannas bl.a. genom att krigsplacera de som genomgått MGU med godkänt resultat.

Försvarsmakten ska fastställa de krav som de totalförsvarspliktiga vid inskrivning ska uppfylla för att kunna placeras i olika befattningar och klara av de uppgifter som inbegrips i befattningen. Syftet med MGU med värnplikt är således att ge de kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften kräver. Försvarsmakten ska, genom MGU med värnplikt, bemanna krigsorganisationen utifrån det militära försvarets behov. MGU med värnplikt är en plikt och en börda som åläggs en enskild, inte en rättighet. Försvarsmakten pliktar inte personer för att de ska få en utbildning, utan för att de ska kunna utföra en krigsuppgift.

Pliktlagen stipulerar att endast de *bäst lämpade* personerna ska skrivas in för tjänstgöring, att antalet befattningar i MGU är begränsade (eftersom de korrelerar med Försvarsmaktens fluktuerande behov) och att endast de personer som bedöms uppfylla kraven för befattningarna ska prövas på prövningskontor. Prövningen sker alltså mot de befattningar som den nuvarande svenska krigsorganisationen behöver. Därutöver ska PPV endast pröva så många som behövs för att fylla behovet av befattningar. En tumregel är att ungefär 3,5 personer måste prövas på prövningskontor för att fylla en befattning. Av detta följer att ett kraftigt urval måste göras av de drygt hundratusen personer som varje år aktualiseras för mönstring/annan utredning. Det är således en klar minoritet av de sökande/mönstrande som behöver prövas på prövningskontor för att fylla behovet av befattningarna i krigsorganisationen. Till stöd för urvalet används

bl.a. FM MBG och de kravprofiler som är fastställda för respektive befattning. Kraven ställs utifrån vad som erfordras i väpnad strid, vilket ställer krav på viss fysisk och psykisk förmåga. Att Försvarsmakten tillämpar kravprofiler och följer pliktlagens bestämmelser om att utreda och bedöma personens hälsotillstånd utgör inte diskriminering.

MGU är endast det första inledande steget i värnplikten. Efter en gemensam grundutbildning genomförs befattningsutbildning för respektive befattning. Efter genomförd MGU krigsplaceras individen och är då skyldig att genomföra repetitionsutbildningar, beredskaps- och krigstjänstgöring. Skyldigheten att fullgöra värnplikten gäller till dess att personen fyller 47 år. Det är i denna långsiktiga aspekt som antagning och inskrivning till MGU med värnplikt görs. Den riskbedömning som görs vid inskrivning till MGU med värnplikt tar sikte på hela värnplikten och inte bara genomförandet av MGU.

Utredningen om personliga förhållanden kan inte jämföras med urvalet vid ett anställningsförfarande. Utredningen sker enligt pliktlagen och omfattar även (och till övervägande störst del) prövade som genomgår den motvilligt. Utredningen innebär inskränkningar i individers integritet och genomförs under tvång där uppgiftslämnande sker under hot om vite och kan föranleda straffrättsligt ansvar. Om det skulle anses vara ett missgynnande att inte genomgå vissa utredningsmoment påverkas hela mönstringsförfarandet med följd att fler personer än nödvändigt utsätts för integritetsinskränkningar och tvång. Oavsett om förfarandet inleds genom att staten skickar ut ett mönstringsunderlag som under tvång ska fyllas i eller om personen på eget initiativ väljer att göra en egen ansökan, och därigenom få del av ett likadant underlag, är själva prövningen densamma.

Pliktlagen uppställer inte något krav på utredningens omfattning. Tvärtom har Försvarsmakten och PPV en skyldighet att inte utsätta sökanden/mönstranden för mer ingripande utredningsåtgärder än nödvändigt.

Det finns ingen rätt att få komma till ett prövningskontor och genomföra de ytterligare mönstringstesterna. Det finns personer med ett hälsotillstånd som innebär tjänstbarhet högre än 0 som nekas att komma till prövningskontor för vidare prövning.

Närmare om tillämpningen av kravprofiler och FM MBG

Försvarmakten har en skyldighet att klarlägga vilka förutsättningar de pliktiga har att fullgöra värnpliktstjänstgöring samt om det finns någon särskild risk för att den enskildes prestationsförmåga nedsätts genom tjänstgöringen. Detta görs för att inte utsätta den värnpliktige för onödiga risker, såväl fysiska som psykiska.

Riskbedömningen görs i alla steg av utredningen av personliga förhållanden. Genom att endast ta in de personer som är bäst lämpade och bedöms klara av att hantera de risker som oundvikligen förekommer i MGU med värnplikt, minimeras risken att individen skadas, skadar andra och utsätts för stridssituationer som personen saknar personliga förmågor för att kunna hantera.

Av pliktlagen följer att hälsotillstånd ska beaktas i prövningen och att alla totalförsvarspliktiga personer ska lämna nödvändiga uppgifter om bl.a. hälsotillstånd. Det framgår också att vissa myndigheter, kommuner och regioner ska lämna uppgifter som har sin grund i personers hälsotillstånd (ex. avisering om omvårdnadsbidrag m.m.). Det är nödvändigt att använda medicinska bedömningsgrunder för att kunna genomföra en sådan prövning/bedömning av personers hälsotillstånd som pliktlagen kräver. FM MBG ligger till grund för bedömningen av alla sökandens hälsotillstånd. Syftet med FM MBG är att säkerställa att den enskilde inte ska verka i ett sammanhang som för denne eller annan (förbandet) innebär ökad risk för ohälsa eller skada samt att individen ska ha medicinska förutsättningar att fullgöra avsedd befattning utan att utgöra en belastning för förbandet.

FM MBG är baserade på erfarenhet och vetenskapligt tillförlitlig kunskap om hur ett hälsotillstånd påverkar förutsättningarna att klara en avsedd militär uppgift i en militär befattning. FM MBG tas fram av generalläkaravdelningen på Försvarmakten med stöd av Försvarsmedicincentrum samt i nära samverkan med PPV. I FM MBG görs en

bedömning av olika medicinska tillstånd påverkan på individers funktion i krig. När man fastslår tjänstbarheten för respektive medicinskt tillstånd utgår man således från om personen med det medicinska tillståndet klarar av militär verksamhet och militära uppgifter. FM MBG utgår inte från bedömningen av om personen klarar av vardagliga sysslor eller ett civilt yrkesliv. FM MBG har ett berättigat syfte och är ett lämpligt och nödvändigt verktyg i antagningsprocessen till MGU med värnplikt.

Kravprofilerna för värnpliktsbefattningarna uppställer de krav som måste uppfyllas för att en totalförsvarspliktig ska ha förutsättningar att krigsplaceras på befattningen. Utgångspunkten för kravställningen är alltså vad som erfordras i väpnad strid.

Den svenska operationskonsten, dvs. den militärteori som tillämpas av Försvarsmakten, grundar sig på manövertänkande, uppdragstaktik, flexibilitet och integrationstänkande, något som ställer särskilda kognitiva krav. Manövertänkande ställer krav på proaktiva handlingar. Flexibilitet kräver förmåga till omprövning av beslut och att snabbt utnyttja nya möjligheter som uppstår. Uppdragstaktik kräver social förmåga, kommunikativ fallenhet och mentaliseringsförmåga samt förmåga till perspektivtagning. Integrationstänkande kräver social förmåga och en blick för helhetsperspektiv. Att hantera väpnad strid innebär alltså inte bara att klara av vissa fysiska krav. Lika viktigt är den psykiska förmågan.

För att klara av krigsuppgifterna ställs krav på god social och kommunikativ förmåga inbegripandes att kunna samarbeta, läsa av sociala koder och förstå icke-verbal kommunikation och underförstådda budskap. Vidare måste personen kunna agera inom ramen för en order och agera utan föregående order i enlighet med uppdragstaktik innefattande att företa proaktiva handlingar och snabbt ompröva beslut samt kunna agera under press.

Aspergers syndrom/autism betraktas som en livslång funktionsnedsättning där det kan förekomma variationer vad gäller vilka funktioner som är nedsatta på individnivå. Som framgår av diagnosmanualen DSM 5 och ICD-10 krävs inte att samtliga kriterier är

uppfyllda för att diagnosen ska vara aktuell. Diagnosen Aspergers syndrom innebär bl.a. funktionsnedsättande påverkan och kvalitativa avvikelser i ömsesidigt socialt samspel och begränsade, repetitiva och stereotypa beteendemönster, intressen och aktiviteter. Aspergers syndrom är ett medfött tillstånd som, oavsett hur symptomen för diagnosen varierar över tid, kan förvärras vid särskilda händelser, däribland stridssituationer. För att diagnosen Aspergers syndrom ska vara aktuell krävs att begränsningarna bedöms vara så pass omfattande att det enligt DSM 5-kriterierna är fråga om en signifikant funktionsnedsättning eller enligt ICD 10-kriterierna kvalitativa rubbningar som är genomgripande och präglar individens sätt att fungera i alla situationer. Samtliga nivåer av diagnosen autism i WHO:s klassificeringssystem ICD-10, dvs. även Aspergers syndrom, innebär att den diagnosticerade är i behov av någon form av stöd i sitt vardagliga liv.

För samtliga värnpliktsbefattningar ställs krav på sådana egenskaper där personer med Aspergers syndrom har begränsningar. En del av den militära riskbedömningen syftar till att säkerställa att den enskilde har medicinska förutsättningar att fullgöra avsedd befattning utan att behöva stöd från förbandet. I detta ingår också att personen i fråga inte ska löpa ökad risk att drabbas av ohälsa under och efter genomförande av MGU samt under och efter att en eventuell stridsuppgift eller liknande har utförts. Personer med Aspergers syndrom/autism löper en sådan ökad risk. Denna risk kvarstår även om personen lever ett välfungerande liv i vardagen, och kanske inte upplever sig ha några symptom, eftersom externa faktorer kan utlösa förvärrade symptom.

Att diagnosen kan tas bort vid en förnyad bedömning senare i livet är inte relevant i målet. Försvarsmakten delar åsikten att det finns möjlighet att få en diagnos omvärderad av den civila hälso- och sjukvården. Denna omständighet kan dock inte anses föranleda ytterligare krav enligt diskrimineringslagen på utredningen om personliga förhållanden. PPV saknar möjlighet att överpröva diagnoser utan har att förlita sig på att de är korrekta.

Utgångspunkten är att den som inte uppfyller författningsenliga kriterier och krav för värnplikt inte via diskrimineringsförbudet ska kunna hävda en sådan rätt och att ingen under åberopande av diskrimineringsförbudet ska undantas från sedvanligt tillämpade kravprofiler.

A/A har fått en individuell prövning

Att ett hälsotillstånd enligt FM MBG åsätts tjänstbarhet 0 innebär inte att personer med ett sådant hälsotillstånd inte genomgår utredning om personliga förhållanden enligt pliktlagen (egen utredning), dvs. erhåller en individuell prövning. Det innebär endast att utredningen om personliga förhållanden kan stanna vid ett konstaterande att personen har ett hälsotillstånd som inte är rekommenderat ur ett militärmedicinskt- och tjänstbarhetsperspektiv, eftersom det inte finns några värnpliktsbefattningar att skriva in personen i fråga på.

PPV har genomfört en individuell utredning av **A/A** personliga förhållanden enligt pliktlagen och utgått från den civila sjukvårdens konstaterade diagnoser. Att det inte finns stöd för att acceptera ”friande” utredning innebär inte att en individuell prövning inte gjorts. PPV får inte bedriva vård utan har att utgå från den civila sjukvårdens bedömningar. PPV har alltså inte rättsligt stöd för att överpröva de av den civila sjukvården konstaterade diagnoser. Det innebär inte att det inte sker en individuell prövning av en sökandes förutsättningar att fullgöra värnplikt enligt pliktlagen. De medicinska och psykologiska bedömningarna som görs vid ett prövningskontor syftar till att utröna pliktjänstförmåga (benämndes tidigare som psykisk funktionsförmåga) och tjänstbarhet, inte att avgöra om den civila hälso- och sjukvårdens ställda diagnoser är korrekta eller inte.

Av beslutet framgår att PPV har bedömt **A/A** egna förutsättningar och att det underlag som PPV haft tillgång till vid denna individuella prövning av hans förutsättningar visat att han har begränsningar i sitt hälsotillstånd som inte är förenliga med FM MBG, som tjänar som underlag vid bedömningen av alla personers individuella förutsättningar. PPV:s underlag om **A/A** har kommit myndigheten

till del vid de 28 tillfällen han har sökt till MGU, och består bl.a. av information han själv lämnat genom två brev, varav ett brev remitterades till PPV:s psykolog för bedömning. Det finns också tjänsteanteckningar som Försvarmakten och PPV har gjort sedan [A/A] ringt myndigheterna samt information om att han uppburit aktivitetsersättning. Detta underlag har legat till grund för beslutet.

DO gör gällande att [A/A] har missgynnats jämfört med andra sökande genom att hans förutsättningar att fullgöra värnplikt inte skulle ha utretts tillräckligt. Det är inte fråga om ett missgynnande att Försvarmakten inte utredde [A/A] förmågor ytterligare. Omfattningen av en inledd utredning om personliga förhållanden enligt pliktlagen, oavsett om den för individen upplevs som begränsad eller vidlyftig, kan inte i sig anses utgöra ett missgynnande i diskrimineringslagens mening.

Personer i en jämförbar situation

Det bestrids att [A/A] är i en jämförbar situation med de personer som DO anger. Det är orimligt att vid utredningen av [A/A] förutsättningar att genomföra MGU med värnplikt inte beakta att han har en diagnos som innebär signifikanta funktionsnedsättningar och begränsningar av för värnplikten viktiga förmågor.

En person som har Aspergers syndrom kan inte jämföras med a) en person som inte har Aspergers syndrom eftersom den förstnämnda har begränsningar att genomföra MGU med värnplikt som någon utan denna diagnos inte har, b) en person som inte har diagnosticerats med eller c) inte angett att denne har Aspergers syndrom eftersom Försvarmakten då saknar kännedom om de begränsningar personen har och inte kan bedöma sökandena på jämförbara premisser, samt d) en person med en annan psykisk funktionsnedsättning eftersom den senare har andra begränsningar än den förstnämnda.

För att diagnosticeras med Aspergers syndrom ska personen ha bl.a. kvalitativa rubbningar i socialt samspel och därmed kommunikationsmönster samt begränsade, repetitiva mönster i beteende, intressen eller aktiviteter. Begränsningarna ska bedömas vara så pass omfattande i personens vardagliga liv att det är fråga om en signifikant

funktionsnedsättning av den nuvarande funktionsförmågan socialt, i arbete eller inom andra viktiga funktionsområden. Alternativt uttryckt ska störningarna/ funktionsnedsättningen vara genomgripande och prägla individens sätt att fungera i alla situationer. Symptomen ska alltså leda till en tydlig nedsättning av individens möjligheter att fungera i skola, arbete eller inom andra viktiga livsområden. Begränsningarna omfattar sådana förmågor som är nödvändiga för genomförandet av MGU med värnplikt i de värnpliktsbefattningar som skulle ha varit aktuella i förevarande fall.

Aspergers syndrom är en diagnos som ställs när det finns tecken på störning med debut tidigt i livet och innebär en funktionsnedsättning där grundfungerandet är konstitutionellt, dvs. en del av personens sätt att vara.

Av FM MBG framgår att vissa tillstånd ur militärmedicinsk synvinkel bedöms medföra en synnerligen betydande nedsättning, däribland Aspergers syndrom. Det är inte möjligt att jämföra olika hälsotillstånds tjänstbarhetsgraderingar i FM MBG med varandra eftersom alla hälsotillstånd innebär olika begränsningar och därför åsätts individuella tjänstbarhetsgraderingar.

Det går inte heller att jämföra olika neuropsykiatriska funktionsnedsättningar med varandra. Exempelvis kan autism och autismliknande tillstånd (såsom Aspergers syndrom) ge rätt till insatser för särskilt stöd enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ("LSS"). Adhd, som inte är en autismspektrumstörning utan innefattar en impuls kontroll- och/eller koncentrationsstörning, faller inte inom LSS-området.

Orsakssamband

Det är riktigt att **A/A** den 10 juni 2021 ansökte om att få genomgå antagningsprövning samt att Försvarsmakten den 11 juni 2021 avskrev hans ansökan. **A/A** gick inte vidare till att få del av prövningsunderlaget på grund av erhållen information om **A/A** hälsotillstånd. **A/A** har vid tidigare ansökan till PPV

uppgett att han har Aspergers syndrom och Försäkringskassan har, enligt myndighetens uppgiftsskyldighet, lämnat uppgift om att en avisering (bestående i utbetald aktivitetsersättning till följd av funktionsnedsättningen) finns avseende A/A [REDACTED]. Aktivitetsersättning kan lämnas till en försäkrad vars arbetsförmåga är långvarigt nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan och som antas bestå under minst ett år. När det bedöms hur nedsatt arbetsförmågan är ska Försäkringskassan beakta den försäkrades förmåga att försörja sig själv genom förvärvsarbete på arbetsmarknaden.

Vid prövningen av A/A [REDACTED] förutsättningar att fullgöra MGU med värnplikt fanns medicinsk utredning i form av den utredning A/A [REDACTED] undergått i den civila hälso- och sjukvården och som resulterat i att han har diagnosticerats med Aspergers syndrom.

Formuleringen att det inte fanns stöd att acceptera ”friande” utredning ger inte stöd för DO:s slutsats att beslutet grundades på att A/A [REDACTED] diagnos hade kunnat vara avskriven eller felaktigt fastställd. Det påstås inte i målet att A/A [REDACTED] diagnos är felaktigt fastställd eller inte längre aktuell. A/A [REDACTED] har själv på olika sätt informerat PPV om att han har diagnosen Aspergers syndrom. Beslutet grundades på att A/A [REDACTED] har en diagnos som enligt FM MBG har tjänstbarhetsgrad 0. Eftersom samtliga värnpliktsbefattningar uppställer krav på tjänstbarhet högre än 0 saknades förutsättningar att ytterligare utreda A/A [REDACTED] och utredningen av A/A [REDACTED] måste därmed avslutas.

DO

DO har svarat i huvudsak följande angående de omständigheter som Försvarmakten har åberopat till stöd för sin inställning.

Aspergers syndrom är en utvecklingsrelaterad funktionsnedsättning, med symptom och begränsningar som kan avta med tiden. Stora variationer förekommer på individuell nivå, både i fråga om vilka (om några) funktioner som är nedsatta och i vilken grad.

Att ha diagnosticerats med Aspergers syndrom är inte liktydigt med att alla individer i gruppen har den typ av störningar/begränsningar som krävs enligt diagnoskriterierna för Aspergers syndrom i ICD-10 respektive för autismspektrumstörning i DSM-5.

Försvarmakten har vidare blandat ihop diagnoskriterierna för Aspergers syndrom enligt ICD-10 med diagnoskriterierna för autismspektrumstörning enligt DSM-5. Diagnosröskeln för autismspektrumstörning i DSM-5 är högre än röskeln för Aspergers syndrom i ICD-10. En mycket viktig skillnad är att Aspergers syndrom inte kräver att symtomen orsakar kliniskt signifikant nedsättning av den nuvarande funktionsförmågan socialt, i arbete eller inom andra viktiga funktionsområden, utan enbart (och tvärtom) att individens ”förmåga att klara sig själv, adaptivt beteende [...] under de första tre åren skall ligga på en nivå som överensstämmer med normal intellektuell utveckling”, (se ICD-10).

Det stämmer således inte att samtliga personer som diagnosticerats med Aspergers syndrom har ett vårdbehov eller stora funktionsnedsättningar som innebär en ökad risk för ohälsa, och det är inte heller möjligt att utifrån diagnosen i sig hävda att samtliga personer med Aspergers syndrom är olämpliga för tjänstgöring i militär befattning och/eller de värnpliktsbefattningar som den nuvarande svenska krigsorganisationen behöver fylla. Personer med Aspergers syndrom förekommer i alla yrken och även i militära befattningar, både i Sverige och utomlands.

En uppföljningsstudie av pojkar som diagnosticerades med Aspergers syndrom på 1980- och 90-talet visade att drygt en femtedel inte längre uppfyllde kriterierna för någon autismspektrumdiagnos cirka 20 år senare. Studien visade alltså att den typ av omfattande begränsningar som krävs enligt diagnoskriterierna kan upphöra senare i livet. Att man en gång har diagnosticerats med Aspergers syndrom innebär alltså inte att man har genomgripande störningar/nedsättningar av förmågan att fungera i skola, arbete eller inom andra viktiga livsområden och saknar de förmågor som är nödvändiga för genomförandet av MGU med värnplikt i de värnpliktsbefattningar som skulle ha varit aktuella i förevarande fall. DO bestrider därmed också att diagnosen i

samtliga fall innebär en betydande påverkan på individens förmåga i för krigstjänsten viktiga egenskaper. De egenskaperna är inte heller något som man har eller inte har, utan egenskaper som alla (med eller utan aktuell diagnos) besitter i olika grader.

Vad Försvarmakten anför om att myndigheten måste kunna lita på den civila sjukvårdens bedömningar är inte relevant. För att fullgöra sina skyldigheter enligt diskrimineringslagen behöver Försvarmakten/PPV inte överpröva några diagnoser, utan endast tillåta att personer med Aspergers syndrom provas och bedöms utifrån sina individuella egenskaper och förmågor.

I den mån det skulle vara nödvändigt att använda ett frågeformulär för att avgöra vilka som ska kallas till mönstring kan (och bör) frågorna i stället knytas till de begränsningar som diagnoskriterierna avser (i stället för diagnosen per se), på samma sätt som Försvarmakten/PPV vid urvalet till mönstring idag ställer frågor om sökandenas stresstålighet, benägenhet till ilska och våldsanvändning m.m. Det vitsordas att Försvarmaktens primära syfte med att plikta personer är att de ska kunna utföra en krigsuppgift och att utbildningssyftet är sekundärt. Vilket syfte som är primärt eller sekundärt har dock ingen diskrimineringsrättslig betydelse. Samtliga individer som har diagnosticerats med Aspergers syndrom – eller som har motsvarande begränsningar utan att ha blivit diagnosticerade – har inte ett konstaterat behov av stöd. Alla personer med diagnosen befinner sig inte på samma punkt när det kommer till olika personliga förmågor. Aspergers syndrom har stora individuella variationer och är inte lika för alla. Försvarmakten har inte rätt att tillämpa schabloniserade urvalsmetoder med mindre än att Försvarmakten kan visa att diagnosen i samtliga fall är synonym med avsaknaden av en nödvändig egenskap som uppställs som krav på alla sökande.

Generella riskbedömningar med koppling till en diskrimineringsgrund är (à priori) detsamma som direkt diskriminering. För att sådana bedömningar ska vara tillåtna krävs antingen ett uttryckligt undantag i lag, eller att samtliga individer i gruppen löper samma ökade risk för ohälsa etc., på sätt att en individuell bedömning är överflödigt.

Det räcker dock att det finns en (1) individ i gruppen som inte löper samma risk för ohälsa etc. för att det ska vara fråga om en generaliserad bedömning som utgör direkt diskriminering. Detsamma gäller således även tillämpningar av FM MBG som utgår från felaktiga föreställningar om att samtliga individer med Aspergers syndrom har behov av vård eller stöd i samtliga skeden av livet.

Det finns inga författningsenliga krav på att personer med funktionsnedsättning ska uteslutas från möjligheten att få en individuell prövning/bedömning av sina faktiska förutsättningar att genomföra MGU med värnplikt. Bestämmelsen i 2 kap. 15 § diskrimineringslagen har inte något undantag för personer med funktionsnedsättning utan bara för ålder och religion. Eventuella undantag kan inte heller föras in bakvägen via förarbetena utan måste ha stöd i lag och vara förenliga med artiklarna 4.1 (b) och (d) samt 5 FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, SÖ 2008:26 (CRPD).

Om rätten skulle anse att det finns en lagkonflikt om vad som utgör ”författningsenliga krav” mellan å ena sidan diskrimineringslagen och å andra sidan de författningar som Försvarmakten hänvisar till, ska diskrimineringslagen ges företräde eftersom det är en mänsklig rättighet att inte bli diskriminerad av skäl som har samband med funktionsnedsättning. Staten är därmed också skyldig att åsidosätta eventuell lagstiftning och praxis som står i strid med denna rättighet. Huruvida diskrimineringsförbudet i 2 kap. 15 § diskrimineringslagen kan få oanade konsekvenser för mönstringsförfarandet är en fråga för lagstiftaren och inte för domstolens prövning av detta mål.

UTREDNING

Parterna har åberopat skriftlig bevisning. DO har bl.a. åberopat sakkunnigutlåtanden från Annika Brar (leg.läkare, specialist i psykiatri, habiliteringsläkare Region Stockholm) och Sven Bölte (professor, PhD, neuropsykolog, avdelningschef och föreståndare för centret KIND Karolinska Institutet och Region Stockholm).

Försvarmakten har bl.a. åberopat sakkunnigutlåtande från Fredrik Åberg (specialistläkare i psykiatri och rättspsykiatri, chefsöverläkare rättspsykiatriska kliniken i Dalarna).

På begäran av DO har det hållits sakkunnigförhör med Annika Brar och Sven Bölte.

På begäran av Försvarmakten har det hållits sakkunnigförhör med Fredrik Åberg. Det har även hållits vittnesförhör med Michael Cherinet (generalmajor och chef för genomförandeenheten på Högkvarteret, tillika Försvarmaktens utbildningschef), David Bergman (överstelöjtnant och officer på Försvarmaktens forsknings- och utvecklingssektion, doktor i psykologi och forskare på Förvarshögskolan), Claes Ivgren (brigadgeneral och Försvarmaktens generalläkare och chef för Högkvarterets generalläkaravdelning), Henrik Sundell (chef för produktionsledning, inskrivnings- och antagningsenheten på PPV) och Joel Fries (överstelöjtnant och stabsläkare, specialistläkare i psykiatri och sektionschef på Försvarmaktens generalläkaravdelning).

DO har åberopat uppspelning av radiointervjuer.

DOMSKÄL

Rättsliga utgångspunkter

Diskrimineringslagen är en tvingande lag som syftar till att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder (1 kap. 1 och 2 §§ andra stycket diskrimineringslagen).

Diskriminering är förbjuden vid mönstring eller annan utredning om personliga förhållanden enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt samt vid inskrivning för och under fullgörande av värnplikt eller civilplikt. Diskriminering är också förbjuden

vid antagningsprövning till och under fullgörande av annan motsvarande militär utbildning inom Försvarsmakten. Förbudet gäller dock inte diskriminering som har samband med ålder. Förbudet hindrar inte heller tillämpning av bestämmelser om att en totalförsvarspiktig inte ska kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt om han eller hon hänvisar till sin anslutning till visst religiöst samfund. (2 kap. 15 §.)

Direkt diskriminering innebär att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder (1 kap. 4 §).

Direkt diskriminering är uppbyggt kring de tre rekvisiten missgynnande, jämförbar situation och samband med diskrimineringsgrunden. Ett missgynnande innebär att någon försätts i ett sämre läge eller går miste om en förbättring, en förmån, en serviceåtgärd eller liknande. En behandling är missgynnande om den kan sägas medföra en skada eller nackdel för den enskilde. Det som typiskt sett är förenat med en faktisk förlust, obehag eller liknande är missgynnande. Avgörande är att en negativ effekt inträder, inte vilken orsak som kan ligga bakom missgynnandet. (Prop. 2007/08:95 s. 486 f.)

Hur den person som menar sig ha blivit diskriminerad har behandlats ska jämföras med hur någon eller några andra personer behandlas, har blivit behandlade eller skulle ha behandlats. Endast om jämförelsen visar en avvikelse från hur någon annan person som befinner sig i en jämförbar situation behandlas kan behandlingen bedömas som diskriminering. Jämförelsen blir dock rättvisande endast om personerna befinner sig i situationer där det är rimligt eller naturligt att jämföra dem med varandra. Om det i det enskilda fallet kan anses rimligt och naturligt att olika individer behandlas lika befinner sig dessa i en jämförbar situation. (Samma prop., s. 487.)

När det gäller orsakssambandet är det tillräckligt att någon av diskrimineringsgrunderna är en av flera orsaker till handlandet. Den aktuella diskrimineringsgrunden behöver alltså inte vara det enda eller det avgörande skälet för beslutet. Orsakssambandet kan vara starkt eller svagt. Allra starkast är sambandet om det finns en avsikt att missgynna en person på grund av någon av diskrimineringsgrunderna. En diskriminerande avsikt är dock inte nödvändig för att diskriminering ska anses föreligga. Avgörande är i stället att en negativ effekt inträder. (Samma prop., s. 488 f.)

Den som bryter mot förbuden mot diskriminering ska betala diskrimineringsersättning för den kränkning som överträdelsen innebär. När ersättningen bestäms ska särskilt beaktas syftet att motverka överträdelser av lagen. Ersättningen ska betalas till den som har kränkts av överträdelsen. (5 kap. 1 § första stycket.)

Om den som anser sig ha blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon har blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier, är det svaranden som ska visa att diskriminering eller repressalier inte har förekommit (6 kap. 3 §). Bestämmelsen är en presumtionsregel. Om kändaren lyckas styrka de omständigheter som tar sikte på missgynnande och den jämförbara situationen skapas det en presumtion för att det finns ett samband med diskrimineringsgrunden, dvs. att diskriminering föreligger. Svaranden kan därefter bryta presumtionen genom sin motbevisning. Vilka omständigheter som är presumerande bestäms vid tillämpningen i det enskilda fallet. (Samma prop., s. 561.)

Ytterligare utgångspunkter för tingsrättens prövning

Det är ostridigt att **A/A** har funktionsnedsättningen Aspergers syndrom. Tingsrätten bedömer att **A/A** under den i målet aktuella tidperioden har omfattats av diskrimineringslagens skydd för personer med funktionsnedsättning (1 kap. 5 § första stycket 4).

Det är vidare ostridigt att Försvarsmakten skrev av [A/A] ansökan om att få genomgå MGU med värnplikt med motiveringen att han har en diagnos som inte är förenlig med antagning till MGU med värnplikt och att det inte fanns stöd för att acceptera någon friande utredning.

Frågan i målet är om det har förekommit direkt diskriminering i samband med att Försvarsmakten skrev av [A/A] ansökan och, om tingsrätten finner att diskriminering har skett, hur stor diskrimineringsersättning som ska dömas ut.

Inom ramen för prövningen av om [A/A] har utsatts för direkt diskriminering ska tingsrätten 1) ta ställning till om [A/A] har missgynnats genom Försvarsmaktens agerande, 2) jämföra med hur andra personer i en jämförbar situation behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats och – om jämförelsen visar att det finns en skillnad i behandlingen – 3) pröva om det finns ett orsakssamband mellan denna skillnad och [A/A] funktionsnedsättning.

Det är DO som har bevisbördan för att [A/A] har missgynnats genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation.

[A/A] har missgynnats genom Försvarsmaktens agerande

DO har gjort gällande att [A/A] har missgynnats genom att Försvarsmakten skrev av hans ansökan utan att göra någon individuell prövning eller bedömning av hans faktiska funktionsförmåga och lämplighet för MGU med värnplikt. Han har enligt DO därigenom gått miste om möjligheten att dels bli prövad och bedömd på samma villkor som övriga sökande, dels bli antagen till utbildningen. Han har i förlängningen också blivit utestängd från en del av den statliga arbetsmarknaden.

En särskild fråga inom ramen för prövningen av om det har skett ett missgynnande är den omständigheten att MGU med värnplikt, som Försvarsmakten har gjort gällande, är en skyldighet för den enskilde. Tingsrätten börjar med att pröva den frågan.

Att totalförsvarsplikten är en plikt, och inte en rättighet, var en tydlig utgångspunkt för lagstiftaren när skyddet mot diskriminering utökades genom den reglering som finns i diskrimineringslagen. En annan utgångspunkt var att den som inte uppfyller författningensliga kriterier och krav för att fullgöra värnplikt inte heller ska kunna hävda en sådan rätt via diskrimineringsförbudet. (Samma prop., s. 272.)

Skyddet mot diskriminering enligt 2 kap. 15 § diskrimineringslagen är brett och omfattar såväl mönstring, antagningsprövning eller annan utredning av personliga förhållanden, som inskrivning för värnplikt och civilplikt. Det omfattar även fullgörandet av värnplikt och civilplikt och annan motsvarande militär grundutbildning. Det finns inga moment i dessa delar som är undantagna från förbudet mot diskriminering. Således omfattas samtliga moment som kan förekomma under uttagnings- och inskrivningsskedet samt alla moment som tjänstgöringen består av. Exempelvis avses beslutsfattande, all formell och informell handläggning av ärenden, underlåtenhet att agera eller omotiverat förhållande av beslut eller åtgärder samt faktiskt handlande och trakasserande bemötanden. (Samma prop. s. 274, 277 och 527 samt prop. 2009/10:160 s. 128.) Diskrimineringsförbudet omfattar även de flesta diskrimineringsgrunderna.

Diskrimineringslagens breda tillämpningsområde medför att ett missgynnande av en person kan vara av mycket olika karaktär. Gemensamt är att en enskild person har lidit skada eller att en negativ effekt uppstått. Typiska situationer av missgynnande vid direkt diskriminering är att inte bli uttagen till en anställningsintervju, att inte få en anställning, att bli avvisad från en restaurang eller att inte få tillgång till en utbildningsplats. Att inte få möjligheten att bli antagen till MGU med värnplikt eller bli prövad för detta, på det sätt DO påstår, skiljer sig enligt tingsrätten från dessa och andra liknande situationer genom att MGU med värnplikt är en plikt för den enskilde. Att det är en skyldighet innebär emellertid inte att det inte samtidigt kan innebära ett missgynnande att gå miste om dessa möjligheter. Även i dessa fall kan det alltså uppstå en negativ effekt för den enskilde. Det gäller inte minst vid antagningsprövning

där den enskilde har en önskan om att få genomgå utbildningen, som i A/A fall. Det är genom utformningen av 2 kap. 15 § diskrimineringslagen, och av förarbetena, också tydligt att lagstiftaren vill ha ett omfattande skydd mot diskriminering, fastän verksamheten bygger på en plikt för den enskilde. En motsatt bedömning har inte stöd i lagtexten. Att MGU med värnplikt innebär en skyldighet för den enskilde innebär enligt tingsrätten alltså inte att åtgärden att skriva av A/A ansökan på det sätt DO påstår inte kan utgöra ett missgynnande. En sådan bedömning, liksom den bedömning som tingsrätten gör i det efterföljande om att A/A har diskriminerats, står inte heller i konflikt med lagstiftarens utgångspunkt att den som inte uppfyller författningens kriterier och krav för att fullgöra värnplikt inte heller ska kunna hävda en sådan rätt via diskrimineringsförbudet.

Tingsrätten går vidare till att pröva om A/A har fått en individuell bedömning i samband med att hans ansökan skrevs av.

Försvarmakten har gjort gällande att PPV har haft ett omfattande underlag om A/A hälsotillstånd och att det inför avskrivningsbeslutet gjordes en individuell bedömning av hans förutsättningar att fullgöra MGU med värnplikt. Försvarmakten har också gjort gällande att A/A möjlighet att fullgöra MGU med värnplikt måste ta sin utgångspunkt i de krav som måste vara uppfyllda för att kunna tjänstgöra i olika befattningar i krigsorganisationen. Med hänsyn till hur Försvarmakten har lagt upp sin talan – att A/A har fått en individuell prövning – får den sistnämnda frågan dock betydelse först om tingsrätten kommer fram till att det inte har gjorts en individuell prövning. Först då är det relevant att pröva om det i diskrimineringslagens mening är tillåtet för Försvarmakten att göra generella riskbedömningar därför att inte någon individ med Aspergers syndrom skulle kunna uppfylla kraven som ställs i kravprofilerna, med följd att en individuell bedömning är överflödigt.

A/A ansökan gjordes den 10 juni 2021. Han fyllde då i ett prövningsunderlag, med frågor om bl.a. sin hälsa. Försvarmakten skrev av hans ansökan dagen därpå. Skälen för beslutet är kortfattade och anger att A/A på grund av begränsningar i

sitt hälsotillstånd inte är behörig att genomföra provning till grundutbildning, att han enligt FM MBG har en diagnos som inte är förenlig med antagning till MGU med värnplikt och att det inte finns stöd för att acceptera någon friande utredning. Henrik Sundell har berättat att frågorna i provningsunderlaget, som den enskilde får vid antagningsprovning, är av diskvalificerande och selekterande art och att de diskvalificerande svaren i stor utsträckning är hälsorelaterade. Om den enskilde svarar på ett kvalificerande sätt görs enligt Henrik Sundell en automatisk rättning och den enskilde slussas vidare i urvalsprocessen. David Bergman har på ett allmänt plan bekräftat dessa uppgifter. Diagnosen Aspergers syndrom har enligt FM MBG åsatts tjänstbarhet 0, vilket betyder att ingen med en sådan diagnos bedöms som tjänstbar. Diagnosgraderingen 0 innebär alltså en generell uteslutning av samtliga personer med Aspergers syndrom med följd att en sådan person aldrig kan gå vidare i urvalsprocessen.

Mot denna bakgrund är det tydligt att en uppgift om att man har diagnosen Aspergers syndrom är omedelbart diskvalificerande. Genom vad som framkommit om avskrivningsbeslutet och den inledande urvalsprocessen bedömer tingsrätten att avskrivningsbeslutet har gjorts på schablonmässiga grunder. Att Försvarsmakten sedan tidigare haft kännedom om **A/A** t.ex. att han har uppburit aktivitetsersättning från Försäkringskassan, förändrar inte den bedömningen. Genom att inte bli bedömd utifrån sina individuella förutsättningar att genomföra MGU med värnplikt har **A/A** **missgynnats** i samband med att hans ansökan skrevs av.

A/A har behandlats sämre än andra i en jämförbar situation

Tingsrätten går vidare till att pröva om den missgynnande behandlingen av **A/A** skiljer sig från hur någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation.

I samband med att förbudet mot diskriminering enligt 2 kap. 15 § diskrimineringslagen infördes uttalade sig lagstiftaren särskilt om funktionshinder. Det anfördes då att det är ofrånkomligt att den som har ett funktionshinder kan ha svårare än andra att klara

värnplikten på ett bra sätt. Den enskilde som inte anses ha sakliga förutsättningar för att fullgöra tjänstgöringen, eller som i en konkurrenssituation med andra sökande inte kan hävda sig i antagningsprövningen, kommer inte att kunna åberopa diskrimineringsförbudet eftersom han eller hon inte är i en jämförbar situation med andra. För det fall förekomsten av ett funktionshinder menligt påverkar den fysiska eller psykiska prestationsförmågan att utföra de för verksamheten nödvändiga uppgifterna har den funktionshindrade inte de sakliga förutsättningarna för att fullgöra totalförsvarsplikt. Den funktionshindrade kan inte på ett rättvisande sätt jämföras med en annan totalförsvarspliktig som har den för en befattning relevanta förmågan och som därmed behandlas annorlunda. Att neka denne tjänstgöring, eller placera honom eller henne i viss befattning, kan då inte heller utgöra diskriminering. (Prop. 2007/08:95 s. 276.)

För att det ska kunna göras en rättvisande jämförelse måste alltså de personer som jämförs befinna sig i en jämförbar situation. Det är för prövningen således betydelsefullt att ta hänsyn till den specifika situation i vilken diskriminering påstås ha skett. Det innebär att den militära kontexten blir relevant för tingsrättens prövning av om den missgynnande behandlingen av **A/A** har varit diskriminerande.

Av den bevisning som Försvarsmakten har åberopat, och 3 kap. 2 § pliktlagen, framgår att urvalet till MGU med värnplikt sker utifrån krigsorganisationens behov och att endast de bäst lämpade personerna ska skrivas in för tjänstgöring. I kravprofilerna, som FM MBG är en del av, anges vilka fysiska och psykiska färdigheter och förmågor som krävs för olika befattningar. Avsikten är dels att Sverige ska ha en bemannad krigsorganisation, dels att risken för att individen och förbandet skadas ska minimeras. Syftet är också att den enskilde ska må bra efter sin tjänstgöring. Flera av Försvarsmaktens vittnen har berättat om att den militära miljön är extrem, med bl.a. stark stress, friktion, oförutsebarhet och livsfara. Det har också framkommit att den svenska operationskonsten – som alla krigsplacerade ska kunna bemästra – grundar sig på manövertänkande, uppdragstaktik, flexibilitet och integrationstänkande. Att krig innebär oerhörda påfrestningar och risker, och att det måste ställas höga krav för

befattningarna, är inte heller tvistigt i målet. Det är inte heller tvistigt att endast den som är bäst lämpad ska skrivas in för tjänstgöring.

För att bedöma om en person med Aspergers syndrom har sakliga förutsättningar att fullgöra MGU med värnplikt, och i förlängningen krigsplaceras, är de sakkunnigutlåtanden och förhör med sakkunniga som parterna har åberopat av central betydelse. Samtliga sakkunniga har berättat att diagnosen Aspergers syndrom – som är en utvecklingsrelaterad funktionsavvikelse – präglas av mer eller mindre svårigheter inom vissa områden. Svårigheterna gäller t.ex. brister i förmågan till social kommunikation och social interaktion samt brister i flexibilitet. Personer med Aspergers syndrom kan typiskt sett också ha svårigheter med exekutiv förmåga. Det har genom förhören med flera av Försvarmaktens vittnen framkommit att samtliga dessa förmågor är väsentliga för att kunna genomföra MGU med värnplikt.

Enligt de sakkunniga saknas det forskning om hur personer med Aspergers syndrom hanterar krigssituationer. Enligt Sven Bölte saknas det också storskaliga, longitudinella studier av Aspergers syndrom över längre tidsperioder. Den forskning som finns utvisar enligt Sven Bölte dock variabla utfall för personer med autismdiagnoser (även innefattande Aspergers syndrom) över tid, både när det gäller ändringar av symptom, kognitiva funktioner, funktionsnivå och diagnoser. Annika Brar har berättat om att en svensk uppföljningsstudie av pojkar som fått diagnosen Aspergers syndrom på 1980- och 90-talet visade att 22 procent inte längre uppfyllde kriterierna för någon autismspektrumdiagnos ca 20 år senare. Även bland dem som fortfarande uppfyllde diagnoskriterierna fanns personer med ett självständigt fungerande vuxenliv, vilket var ca en tredjedel. Samtliga sakkunniga har också berättat att personer med Aspergers syndrom kan lära sig att hantera vardagliga sociala situationer allt bättre genom livet och att de med rätt kunskap, strategier eller stöd kan få en livsföring där funktionsnedsättningen inte påverkar dem så mycket i vardagen.

Annika Brar och Sven Bölte har uppgett att Aspergers syndrom länge har ansetts vara en stabil och livslång funktionsnedsättning, men att det är möjligt att mogna och

utvecklas neurologiskt genom stora delar av livet, vilket framkommer i forskningsresultaten. Enligt Sven Bölte är det därför orimligt och omöjligt att säga att alla som en gång har diagnosticeras med Aspergers syndrom för alltid saknar den tjänstgöringsförmåga som krävs för MGU med värnplikt. Inte heller Annika Brar kan utesluta att det finns individer med diagnosen Aspergers syndrom som kan uppfylla kraven för MGU med värnplikt, och menar att det behöver bedömas individuellt. Fredrik Åberg har däremot uppgett att tillståndet är konstitutionellt, dvs. en del av personens sätt att vara, och att ingen som uppfyller eller har uppfyllt diagnoskriterierna kan uppfylla kraven i Försvarsmaktens kravprofiler.

Enligt tingsrätten framstår samtliga sakkunniga som mycket kunniga och erfarna inom sitt område. Det kan dock konstateras att deras bedömning av om en person med Aspergers syndrom kan uppfylla kraven för MGU med värnplikt skiljer sig väsentligt åt. Det är enligt tingsrätten tydligt att Annika Brar och Sven Bölte har större erfarenhet av personer med Aspergers syndrom utanför den kliniska verksamheten än vad Fredrik Åberg har, dvs. erfarenhet av den verksamhet och det sammanhang där de personer som skulle kunna uppfylla kraven typiskt sett finns. Annika Brar och Sven Bölte har baserat sina slutsatser på den forskning som finns och egna erfarenheter av individer med Aspergers syndrom. Fredrik Åberg har däremot grundat sina slutsatser endast på sin kliniska erfarenhet och synes inte heller ha någon närmare kännedom om den forskning som finns om individer som senare i livet inte längre uppfyller diagnoskriterierna.

Mot denna bakgrund anser tingsrätten att Annika Brar och Sven Bölte, även bedömda var för sig, har ett tydligt försteg framför Fredrik Åberg när det gäller att bedöma om det kan finnas individer med Aspergers syndrom som skulle kunna uppfylla kraven för MGU med värnplikt. Den bedömningen förändras inte av att Annika Brar och Sven Bölte inte själva har arbetat som militärer, vilket Joel Fries har påpekat är väsentligt för att kunna bedöma en persons tjänstduglighet i en krigsorganisation. Joel Fries har uppgett att det utifrån kravet att endast de bäst lämpade personerna ska väljas ut för tjänstgöring är rimligt att utesluta personer som har diagnosticerats med Aspergers

syndrom. Enligt tingsrätten har Joel Fries dock inte samma erfarenhetsbredd som Annika Brar och Sven Bölte när det gäller personer med Aspergers syndrom eller forskningen på området. Vad han har berättat påverkar därför inte bevisvärdet av Annika Brars och Sven Böltes uppgifter.

Vid en samlad bedömning anser tingsrätten att det inte går att utesluta att det finns individer med diagnosen Aspergers syndrom som kan uppfylla kraven för MGU med värnplikt.

När det gäller vilka personer som **A/A** ska jämföras med gör tingsrätten följande bedömning. När diagnosgraderingen för tjänstgöring enligt FM MBG (2019) är över 0 görs en individuell bedömning. Även i de fall graderingen är 0 och högre – t.ex. vid posttraumatiskt stressyndrom (0, 5-7) och utmattningssyndrom (0, 5-7) – görs en individuell bedömning, liksom vid hyperaktivitetsstörning som åsatts graderingen 0 men där friande utredning kan bli aktuellt i vissa fall. Enligt tingsrätten är det rimligt och naturligt att jämförelsen sker med samtliga andra personer som kan få en individuell bedömning, vilket innebär samtliga grupper som DO gör gällande. Tingsrätten har i det föregående konstaterat att **A/A** inte har fått en individuell prövning i samband med att hans ansökan skrevs av. Det innebär att **A/A** alltså har behandlats sämre än andra i en jämförbar situation.

Det finns ett orsakssamband mellan den missgynnande behandlingen och funktionsnedsättningen

Tingsrätten går vidare till att pröva om det finns ett orsakssamband mellan den missgynnande behandlingen och **A/A** funktionsnedsättning.

Tingsrättens bedömning i det föregående innebär att DO har visat omständigheter som ger anledning att anta att **A/A** har blivit diskriminerad i samband med Försvarsmaktens avskrivningsbeslut. Det finns alltså en presumtion för att **A/A** har utsatts för diskriminering. Det åligger därmed Försvarsmakten att visa att diskriminering inte har förekommit.

Det framgår redan av avskrivningsbeslutet att det grundade sig på att A/A har diagnosen Aspergers syndrom. Som konstaterats ovan har A/A på grund av sin diagnos, inte fått en individuell bedömning av sina förutsättningar att fullgöra MGU med värnplikt. Det finns därmed ett klart samband mellan den missgynnande behandlingen och funktionsnedsättningen. Det betyder att A/A har blivit utsatt för direkt diskriminering av Försvarsmakten i samband med att hans ansökan om att få genomföra MGU med värnplikt skrevs av i juni 2021.

Försvarsmakten ska utge diskrimineringsersättning till A/A

Eftersom Försvarsmakten har brutit mot diskrimineringsförbudet ska Försvarsmakten betala diskrimineringsersättning till A/A

Diskrimineringsersättningen ska bestämmas så att den på ett skäligt sätt kompenserar för den kränkning som diskrimineringen inneburit och effektivt verkar avhållande från överträdelser. Ersättningen består alltså av en upprättelsedel – som ska bestämmas med ledning av den allmänna skadeståndsrätten – och ett preventionspåslag.

Diskrimineringsersättningen ska beräknas med utgångspunkt i allvaret i den lagöverträdelse som skett. Flera omständigheter är av betydelse vid den bedömningen. Utgångspunkten ska vara överträdelsens art och omfattning. När det gäller överträdelsens art ska det anses allvarligare när ett åsidosättande av lagen får mer ingripande konsekvenser, t.ex. om den som diskriminerats därigenom förlorar ett arbete eller en bostad eller möjlighet till utbildning än när överträdelsen inte får bestående konsekvenser. Vid bedömningen ska både den drabbades intresse av att reglerna upprätthålls och den personliga upplevelsen av kränkning som överträdelsen innebär vägas in. Diskrimineringsens allvar sett ur den kränktes perspektiv ska bestämmas efter en objektiv bedömning. Även avsikten hos den som diskriminerat ska beaktas. Typiskt sett är det försvårande om det har funnits en vilja att kränka någon på grund av tillhörigheten till de skyddade grupperna. Hänsyn ska också särskilt tas till det allmänna intresset av att diskriminering inte förekommer i samhället. Detta innebär

att diskrimineringsersättning generellt ska bestämmas till så höga belopp att påföljden effektivt verkar avhållande från överträdelser. (Samma prop., s. 553 f. och NJA 2014 s. 499 I p. 28.)

I målet finns ingen utredning om **A/A** personliga upplevelse av diskrimineringen. Den kränkning som det typiskt sett innebär att uppleva att man på grund av sin funktionsnedsättning inte får samma möjligheter som andra innebär dock att han har rätt till ersättning. Kränkningen kan typiskt sett också uppfattas som mer allvarlig när den orsakas av staten, som har ett ansvar för att motverka diskriminering och främja likabehandling.

Statens ansvar i detta avseende gör att tingsrätten ser allvarligt på att **A/A** har utsatts för direkt diskriminering. Försvarmaktens schabloniserade urvalsprocess för personer som har diagnostiserats med Aspergers syndrom innebär vidare att diskrimineringen har skett systematiskt. De preventiva aspekterna är därför betydande.

Vid en samlad bedömningen bör diskrimineringsersättningen bestämmas till 45 000 kr, i enlighet med DO:s yrkande.

Försvarmakten har vitsordat sättet för ränteberäkningen.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång har DO rätt till ersättning för sin rättegångskostnad.

DO har begärt ersättning med 808 015 kr, varav 683 876 kr avser ombudsarvode (452 timmar), 120 501 kr kostnad för sakkunniga och 3 638 kr för övriga utlägg.

Försvarmakten har godtagit 120 timmar som rimlig tidsåtgång för ombudsarvode och 50 000 kr som rimlig kostnad för Sven Böltes sakkunnigutlåtande.

Ersättning för rättegångskostnad ska fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt (18 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken). Regleringen innebär att en kostnad, i den mån den inte är medgiven av motparten, inte kan ersättas utan att den anses skäligen med hänsyn till vad den avser. Det är alltså inte tillräckligt att beloppet inte framstår som oskäligt.

Ersättning för ombudsarvode ska inte i första hand bestämmas efter nedlagd tid. Sådan ersättning ska bestämmas med hänsyn till bl.a. målets beskaffenhet och omfattning samt till den omsorg och skicklighet med vilken arbetet har utförts. I detta sammanhang kan rätten även beakta bl.a. sådana omständigheter som tvisteföremålets värde och den betydelse som målets utgång i övrigt haft för parten. (NJA 1997 s. 854.)

När det gäller ombudsarvodet kan det konstateras att det har varit tämligen omfattande skriftväxling mellan parterna. Rättsfrågorna i målet bedöms också ha krävt relativt omfattande utredning och huvudförhandlingen har pågått i fyra dagar. Vidare har målets utgång haft stor betydelse för **A/A**. Sammantaget anser tingsrätten att den begärda ersättningen för ombudsarvode har varit påkallad.

Även övriga rättegångskostnader bedöms som skäliga och ska ersättas.

Att ränta ska utgå på beloppet följer av lag.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (TR-02)

Överklagande, ställt till Svea hovrätt, ska ha kommit in till tingsrätten senast den 10 december 2024. Prövningstillstånd krävs.

Anne Wartin

Linda Rantén

Mattias Demirian

Hur man överklagar

Dom i tvistemål, tingsrätt

TR-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandet har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Det är inte säkert att du kan lägga fram nya bevis. Vill du göra det ska du förklara varför du inte lagt fram bevisen tidigare.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att motparten ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.